

Ekspertīze par vardarbības pret bērnu biežumu Latvijā

“Multidimensional protection of child victims of crime”

EC action (Grant Agreement JLS/2008/ISEC/AG/032)

2010

“Multidimensional protection of child victims of crime”
EC action (Grant Agreement JLS/200

Saturs

Ievads	3
1. Vardarbības pret bērnu izpratne Latvijā	4
2. Vardarbības pret bērnu biežums Latvijā	16
Kopsavilkums	22
Izmantotā literatūra	23

Ievads

Latvijā kopumā ir aptuveni 2,2 miljoni iedzīvotāju, no kuriem aptuveni 400 tūkstoši ir bērni vecumā no 0 līdz 18 gadiem. Pēdējos 10 gados daudz tiek darīts, lai pasargātu bērnus no vardarbības. Taču Latvijā joprojām ir pietiekami daudz smagu vardarbības pret bērnu gadījumu. Līdz ar to var teikt, ka vardarbības pret bērnu tēma joprojām ir aktuāla. Tādēļ tika nolemts veikt ekspertīze par vardarbības pret bērnu biežumu Latvijā, ar kura palīdzību varētu izanalizēt patreizējo situāciju Latvijā. Ekspertīzes galvenais mērķis ir apkopot un analizēt pieejamo informāciju, statistikas datus, LR normatīvo regulējumu, kas saistīti ar vardarbības pret bērnu definēšanu un vardarbības pret bērnu biežumu. Šajā ekspertīzē kā metode tiek izmantota pieejamās informācijas, normatīvā regulējuma un statistikas datu apkopošana un analīze.

Pasaules Veselības organizācijas vardarbības pret bērnu definē, ka vardarbība pret bērnu ir visa veida fiziski un/vai emocionāli neveselīga izturēšanās, seksuāla vardarbība, nolaidība vai nevērīga izturēšanās vai komerciāla vai cita veida izmantošana, kā rezultātā pret bērnu tiek izdarīts dzīvību, drošības, brīvības, cieņas un fiziskās un emocionālās integritātes pārkāpums (PVO, 2002).

Latvijas iedibinātajā sistēmā bērnu aizsardzībai no vardarbības ir vēl daudz nepilnības, piemēram, vairākas morāli novecojušas un neviennozīmīgi interpretējamās Krimināllikuma sevišķās daļas normas, kas dažos gadījumos pat diskriminē cietušos atkarībā no cietušā dzimuma; neviennozīmīga, pavirša un bieži bērna interesēm neatbilstoša normatīvo aktu piemērošana tiesībsargājošās iestādēs, tai skaitā neadekvāti zemu sodu noteikšana vainīgajām personām, un kriminālprocesu izbeigšana gadījumos, kad veicama sarežģīta izmeklēšana vai jānovērtē cietušajam nodarītais psiholoģiskais kaitējums. Viens no šīs problēmas cēloņiem ir joprojām nepietiekamā speciālistu izpratne par seksuālās vardarbības raksturu un smagajam sekām; nepietiekama bērna drošības garantēšana pēc kriminālprocesa izbeigšanās; tai skaitā nepieciešams uzlabot sociālās rehabilitācijas kvalitāti un apjomu; joprojām pilnveidojams mehānisms, lai laikus konstatētu, identificētu un novērstu vardarbības pret bērnu gadījumus, tai skaitā īpaši nepieciešams pilnveidot izglītības iestāžu, ārstniecības iestāžu, kā arī iedzīvotāju apziņu par savu lomu vardarbības gadījumu pēc iespējas ātrākā konstatēšanā. Līdz ar to šīs ekspertīzes mērķis ir sniegt ieguldījumu bērnu aizsardzībā no vardarbības.

1.Vardarbības pret bērnu izpratne Latvijā

Pamatdefinīcijas vardarbībai pret bērnu Latvijā tiek definēta Bērnu tiesību aizsardzības likumā (Bērnu tiesību aizsardzības likums, 2011). Tajā tiek izdalīti četri vardarbība pret bērnu veidi: novārtā pamešana, emocionālā vardarbība, fiziskā vardarbība un seksuālā vardarbība. Latvijā visi vardarbības pret bērnu veidi ir sodāmi. Lielākā daļa novārtā pamešanas un emocionālās vardarbības formas, kā dažas fiziskās vardarbības formas ir administratīvi sodāmas (Administratīvo pārkāpumu kodekss, 2010), bet dažas emocionālās, lielākā daļa fiziskās un visas seksuālas vardarbības formas ir krimināli sodāmas (Krimināllikums, 2009). Latvijas normatīvajā regulējumā pastāv vairākas likumiskās normas, kas vienlaikus atzīst par sodāmām vairākus vardarbības veidus vienlaicīgi. Tā Krimināllikuma 174.pants nosaka, ka krimināli sodāma ir cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo, kas sevī var ietvert gan vecāku nolaidības, gan emocionālās, gan fiziskās vardarbības formas, kas nav radījušas vieglus, vidējus vai smagus miesas bojājumus. Arī Administratīvo pārkāpumu kodeksa 172² pants nosaka, ka fiziska un emocionāla vardarbība pret bērnu ir administratīvi sodāma. Savukārt Bāriņtiesu likuma 22.pantā ir paredzēts, ka, ja ir faktiski šķēršļi, kas liedz iespēju aprūpēt bērnu, ja bērns vecāka vainas dēļ atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos, ja vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību, ja vecāks ir devis piekrišanu bērna adopcijai vai, ja konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu, kas var ietvert visa veida vardarbību, tad Bāriņtiesa lemj par bērna aprūpes un aizgādības tiesību atņemšanu (skatīts 1.tabulu).

Vecāku nolaidība, Bērnu tiesību aizsardzības likumā, tiek definēta kā bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana. Vecāku nolaidība jeb bērna novārtā pamešana ir nopietns vardarbības pret bērnu veids, kas var radīt daudzveidīgas un nopietnas sekas. Vecāku nolaidība izpaužas kā bērna pamatvajadzību neapmierināšana.

Biežāk sastopamās vecāku nolaidības formas:

- fiziska nerūpēšanās par bērnu – bērnam nav vecumam un veselībai atbilstošas pārtikas; apģērba, dzīves vides;
- emocionāla nerūpēšanās par bērnu – vienaldzīga attieksme pret bērna emocionālajām vajadzībām;

**Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa, Bāriņtiesu likuma un
Krimināllikums ar vardarbību pret bērnu saistītie panti un soda mēri**

Nozieguma/pārkāpuma veids *	Soda mērs, ja noziegums/pārkāpums veikts pret bērnu	
	kas vecāks par 14 gadiem	kas jaunāks par 14 gadiem
Vardarbība pret bērnu		
KL 174.pants Cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo	Par cietsirdīgu vai vardarbīgu apiešanos ar nepilngadīgo, ja ar to nepilngadīgajam nodarītas fiziskas vai psihiskas ciešanas un ja tās nodarījušas personas, no kurām cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs. <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz astoņdesmit minimālajām mēnešalgām un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i>	Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas pret mazgadīgo, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i>
APK 172. ² pants. Fiziska un emocionāla vardarbība pret bērnu	Par fizisku vai emocionālu vardarbību pret bērnu <i>izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu līdz piecdesmit latiem.</i> Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti gada laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas vai tās izdarījušas valsts vai pašvaldību institūciju amatpersonas vai darbinieki, <i>uzliek naudas sodu no divdesmit pieciem līdz simt piecdesmit latiem.</i>	
BL 22.pants. Bērna aprūpes un aizgādības tiesību atņemšana un atjaunošana	<i>Bāriņtiesa lemj par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākam, ja:</i> 1) ir faktiski šķēršļi, kas liedz iespēju aprūpēt bērnu; 2) bērns vecāka vainas dēļ atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos; 3) vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību; 4) vecāks ir devis piekrišanu bērna adoptijai; 5) konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu. <i>Bāriņtiesa lemj par prasības iesniegšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai, ja:</i> 1) vecāks ar bērnu apietas sevišķi slikti (konstatēta vardarbība pret bērnu u.tml.); 2) vecāks nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību.	

* Tabulā lietotie saīsinājumi:

APK - Administratīvā pārkāpumu kodekss

BL - Bāriņtiesu likums

KL - Krimināllikums

- nerūpēšanās par bērna veselību – bērnam netiek nodrošināta atbilstoša un laikus sniegta medicīniskā palīdzība;
- nerūpēšanās par bērna izglītību – bērns bieži kavē, neapmeklē skolu, viņam nav nepieciešamo mācību materiālu un piederumu; vecāki nesadarbojas ar skolas pārstāvjiem, neinteresējas par sekmēm;
- nerūpēšanās par bērna sociālajām vajadzībām – bērna izolēšana no normāliem, vecumam atbilstošiem sociālajiem kontaktiem.

Latvijas normatīvajā regulējumā pastāv vairākas likumiskās normas, kas atzīst par sodāmām darbībām vecāku nolaidību jeb bērna novārtā pamešanu. Tā Krimināllikuma 141.pants nosaka, ka krimināli sodāma jebkuras personas atstāšana bez palīdzības, savukārt Administratīvo pārkāpumu kodeksa APK 172.¹ pants nosaka, ka administratīvi sodāma ir nepilngadīgā iesaistīšana ubagošanā. Divi citi Administratīvo pārkāpumu kodeksa panti tiešā veidā nosaka vecāku administratīvu sodīšanu par vecāku nolaidību jeb bērna novārtā pamešanu. Tā 172.⁴ pants. nosaka administratīvu sodu par bērna atstāšana bez uzraudzības, bet 173.pants administratīvu sodu par bērna aprūpes pienākumu nepildīšana (skatīt 2.tabulu).

Bērnu tiesību aizsardzības likumā emocionālā vardarbība tiek definēta kā bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana, draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu vai citādi kaitējot bērna emocionālajai attīstībai. Emocionālā vardarbība pret bērnu ir visgrūtāk definējama un nosakāma vardarbības veids. Visās emocionālās vardarbības formās bērna pašcieņa tiek aizskarta vārdiski jeb verbāli. Visbiežāk pret vienu bērnu tiek izmantoti vairāki emocionālās vardarbības veidi, taču katrs no tiem spēj radīt nozīmīgas sekas. Ja bērns cieš no fiziskas un/vai seksuālās vardarbības, tad parasti arī vienlaikus piedzīvo emocionālu vardarbību.

Biežāk sastopamās emocionālās vardarbības formas:

- ignorēšana – bērns tiek atraidīts, viņa svarīgās problēmas netiek pamanītas un attiecīgi apspriestas;
- apvainošana – bērns tiek apsaukāts un vainots par lietām, ar kurām viņam nav nekāda sakara;
- terorizēšana – bērna vainošana un apsaukāšana, iedvešot bērnam bailes;
- emocionālas spriedzes uzturēšana – bērna iebaidīšana un draudēšana bērnam;
- ņirgāšanās par bērnu – pieaugušie rada apstākļus, lai bērns biežāk atrastos situācijās, kurās viņu apsmej;

**Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa, Bāriņtiesu likuma un
Krimināllikums ar bērna novārtā pamešanu/ vecāku nolaidību saistītie
panti un soda mēri**

Nozieguma/ pārkāpuma veids*	Soda mērs, ja noziegums/pārkāpums veikts pret bērnu:	
	kas vecāks par 14 gadiem	kas jaunāks par 14 gadiem
Novārtā pamešana/ vecāku nolaidība		
KL 141.pants Atstāšana bez palīdzības	Par nepieciešamas un acīm redzami neatliekamas palīdzības nesniegšanu cilvēkam, kas atrodas dzīvībai bīstamā stāvoklī, ja vainīgais apzinājies, ka varējis to sniegt bez nopietnām briesmām sev un citām personām, un ja palīdzības nesniegšana izraisījusi cilvēka nāvi vai citas smagas sekas, <i>soda ar piespiedu darbu vai ar naudas sodu līdz piecām minimālajām mēnešalgām.</i>	Par tādas personas apzinātu atstāšanu bez palīdzības, kura atrodas dzīvībai vai veselībai bīstamā stāvoklī un kurai nav iespējas saglabāt sevi mazgadības, vecuma, slimības vai savas nevarības dēļ, ja vainīgajam bijusi iespēja sniegt cietušajam palīdzību un bijis pienākums rūpēties par viņu vai arī vainīgais pats viņu nostādījis dzīvībai bīstamā stāvoklī, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz četrdesmit minimālajām mēnešalgām.</i>
APK 172. ¹ pants. Nepilngadīgo iesaistīšana ubagošanā	Par nepilngadīgo (vecumā līdz sešpadsmit gadiem) iesaistīšanu vai izmantošanu ubagošanā, ja to izdarījusi pilngadīga persona, <i>uzliek naudas sodu līdz divsimt piecdesmit latiem.</i> Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi persona, kura gada laikā jau administratīvi sodīta par šā panta pirmajā daļā paredzēto pārkāpumu, <i>uzliek naudas sodu līdz piecsimt latiem.</i>	
APK 172. ⁴ pants. Bērna atstāšana bez uzraudzības		Par bērna, kas nav sasniedzis septiņu gadu vecumu, atstāšanu bez uzraudzības, ja to izdarījuši vecāki vai personas, kas viņus aizstāj, <i>izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu līdz piecdesmit latiem.</i> Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti gada laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas, <i>uzliek naudas sodu no piecdesmit līdz simt piecdesmit latiem.</i>
APK 173.pants. Bērna aprūpes pienākumu nepildīšana	Par bērna aprūpes pienākumu nepildīšanu <i>vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu līdz simt latiem.</i> Par tādu pašu nodarījumu, ja tā rezultātā bērns vecumā līdz 16 gadiem izdarījis sīko huligānismu vai lietojis narkotiskās vai psihotropās vielas bez ārstniecības personas norādījuma, vai atradies dzērumā, vai nodarbojies ar ubagošanu, <i>vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu no piecdesmit līdz simt piecdesmit latiem.</i> Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto nodarījumu, ja tas izdarīts atkārtoti gada laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas, <i>uzliek naudas sodu no simt piecdesmit līdz divsimt piecdesmit latiem.</i>	

* Tabulā lietotie saīsinājumi:

APK - Administratīvā pārkāpumu kodekss; KL – Krimināllikums

- draudēšana – bērnam tiek izteikti draudi;
- apzināta morālo vērtību degradēšana – bērna iesaistīšana zagšanā, ubagošanā u.c. prettiesiskos darījumos;
- kliegšana, lamāšana.

Latvijas normatīvajā regulējumā pastāv tikai viena likumiskā norma, kas atzīst par sodāmu vienu no emocionālās vardarbības formām – novešanu līdz pašnāvībai. To par krimināli sodāmu darbību atzīst Krimināllikuma 124.pants (skatīt 3.tabulu). Citas emocionālās vardarbības formas arī tiek atzītas par sodāmām, taču netiek izdalītas atsevišķos likuma pantos un tiek aprakstītas kopā ar citiem vardarbības veidiem (skatīt 1.tabulu).

3.tabula

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa, Bāriņtiesu likuma un Krimināllikums ar emocionālu vardarbību pret bērnu saistītie panti un soda mēri

Nozieguma/ pārkāpuma veids*	Soda mērs, ja noziegums/pārkāpums veikts pret bērnu:
	kas vecāks par 14 gadiem
Emocionāla vardarbība	
KL 124.pants Novešana līdz pašnāvībai	Par personas novešanu līdz pašnāvībai vai tās mēģinājumam, cietsirdīgi apejoties ar cietušo vai sistemātiski pazemojot viņa personisko cieņu, ja šī persona nav atradies materiālā vai citādā atkarībā no vainīgā, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem.</i> Par tādām pašām darbībām attiecībā uz personu, kas atradies materiālā vai citādā atkarībā no vainīgā, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.</i>

* Tabulā lietotie saīsinājumi:

KL - Krimināllikums

Bērnu tiesību aizsardzības likumā fiziskā vardarbība tiek definēta kā bērna veselībai vai dzīvībai bīstams, apzināts spēka lietojums pret bērnu. Visbiežāk tiek ziņots tieši par fizisku vardarbību pret bērnu, jo tā, salīdzinot ar citiem vardarbības veidiem, ir vieglāk definējama un pamanāma. Fiziska vardarbība pret bērnu var izpausties dažādi, bet visi tās veidi vērsti uz fizisku ciešanu un sāpju radīšanu bērnam. Biežāk sastopamās fiziskās vardarbības formas: sišana, grūstīšana, mešana, sviešana, purināšana, kniebšana, žņaugšana, griešana, dedzināšana, ieslēgšana, ieslodzīšana un neļaušana gulēt vai iemigt.

Fiziska vardarbība pret bērnu rada dažādas pakāpes traumas un savainojumus, kas var nopietni ietekmēt bērna attīstību un veselību. Ekstrēmi fiziskās vardarbības veidi, kas saistīti ar ļoti smagiem veselības traucējumiem, populācijā ir sastopami apmēram 2% gadījumu. Daudz biežāk vērojama ikdienā lietotā fiziskā vardarbība pret bērnu, kas izpaužas kā bērna sodīšana vai „disciplinēšana” un visbiežāk nozīmē bērna pēršanu vai sišanu. Arī šāda fiziska vardarbība var radīt nopietnas sekas.

Latvijas normatīvajā regulējumā pastāv daudzas likumiskās normas, kas atzīst par sodāmām darbībām fizisku vardarbību pret bērnu. Tā Krimināllikumā no 116.-

120. un 123. pantā tiek noteikti sodi saistībā ar slepkavību izdarīšanu, savukārt no 125.-130.pantam, par krimināli sodāmām tiek atzītas darbības, kas var radīt dažāda smaguma miesas bojājumus. Gan Krimināllikuma 173. un 251. pants, kā arī Administratīvo pārkāpumu kodeksa 172.pants par sodāmām darbībām, atzīst nepilngadīgā iesaistīšanu apreibinošo vielu lietošanā un pamudināšanā tās lietots. To varētu klasificēt kā fiziskas vardarbības formu, jo saistīta ar organisma saindēšanu (skatīt 4.tabulu).

Bērnu tiesību aizsardzības likumā seksuālā vardarbība tiek definēta kā bērna iesaistīšana seksuālās darbībās, ko bērns nesaprot vai kam nevar dot apzinātu piekrišanu. Daudzi pētnieki uzskata, ka seksuālā vardarbība pret bērnu ir visretāk atklātais vardarbības veids. Bieži vien mazi bērni par seksuālu vardarbību neziņo, jo neizprot, kas ar viņiem notiek, bet lielāki bērni visbiežāk vardarbību slēpj, jo izjūt spēcīgu kaunu, vainu un/vai bailes. Bieži vien vardarbības faktu nevēlas atklāt arī nevardarbīgais vecāks, tādēļ tad, ja bērns sāk stāstīt par vardarbību, vecāks to noliedz, apgalvo, ka bērns melo, vai arī nesniedz bērnam atbalstu.

Par seksuālu vardarbību pret bērnu ir uzskatāmas jebkādas seksuālas darbības starp bērnu un pieaugušo. Var teikt, ka seksuāla vardarbība pret bērnu ir bērna izmantošana tiešos un netiešos seksuālos kontaktos vai iesaistīšana jebkādās darbībās, lai pieaugušais saņemtu seksuālu stimulāciju vai apmierinājumu. Tā var izpausties gan netiešos, gan tiešos seksuālos kontaktos.

Biežāk sastopamās seksuālās vardarbības formas:

- dzimumkontakts – vagināla vai anāla aizskaršana, izmantojot jebkādus objektus, arī orālais sekss;
- bērna ķermeņa aizskaršana – bērna intīmo un citu ķermeņa daļu aizskaršana, glāstot, skūpstot, arī bērna piespiešana aizskart pieaugušā intīmās ķermeņa daļas;
- bērna privātuma pārkāpšana – bērna izsekošana un novērošana, viņam izģērbjoties, vai arī bērna piespiešana atkailināties;

**Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa, Bāriņtiesu likuma un
Krimināllikums ar fizisku vardarbību pret bērnu saistītie panti un soda mēri**

Nozieguma/ pārkāpuma veids	Soda mērs, ja noziegums/pārkāpums veikts pret bērnu:	
	kas vecāks par 14 gadiem	kas jaunāks par 14 gadiem
KL 116.pants Slepkavība	Par citas personas tīšu prettiesisku nonāvēšanu (slepkavība) <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.</i>	
KL 117.pants Slepkavība pastiprinošos apstākļos	Par slepkavību, ja: 1) noslepkavota sieviete, vainīgajam apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī; 2) noslepkavota persona, vainīgajam apzinoties, ka tā ir bezpalīdzības stāvoklī; 3) tā izdarīta vairāku personu dzīvībai bīstamā veidā; 4) tā izdarīta ar sevišķu cietsirdību; 5) pēc tās izdarīta liķa apgānīšana; 6) tā saistīta ar laupīšanu; 7) tā saistīta ar izvarošanu; 8) tā izdarīta nolūkā slēpt citu noziedzīgu nodarījumu vai atvieglot tā izdarīšanu; 9) tā izdarīta mantkārīgā nolūkā; 10) to izdarījusi personu grupa; 11) to izdarījusi persona, kas ievietota aizturēto turēšanas, iepriekšējā apcietinājuma vai ieslodzījuma vietā; 12) noslepkavots nepilngadīgais, <i>soda ar mūža ieslodzījumu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz divdesmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem, konfiscējot mantu.</i>	
KL 118.pants Slepkavība sevišķi pastiprinošos apstākļos	Par slepkavību 1) sakarā ar to, ka cietušais vai viņa tuvinieks izpildījis savus dienesta vai profesionālos pienākumus vai piedalījies noziedzīga vai citāda prettiesiska nodarījuma novēršanā vai pārtraukšanā, vai devis liecību tiesā vai pirmstiesas izmeklēšanā; 2) ja noslepkavotas divas vai vairākas personas; 3) ja to izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi slepkavību, izņemot slepkavību, kas izdarīta stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, un slepkavību, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas vai personas aizturēšanas nosacījumus; 4) ja to izdarījusi persona, izciešot mūža ieslodzījumu, 5) ja to izdarījusi organizēta grupa, <i>soda ar mūža ieslodzījumu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no piecpadsmit līdz divdesmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem, konfiscējot mantu, vai ar nāves sodu.</i>	
KL 119.pants Jaundzimuša bērna slepkavība		Par sava bērna slepkavību, ko māte izdarījusi dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām to izraisītā psihiskā un fizioloģiskā stāvokļa ietekmē, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.</i>
KL 120. pants Slepkavība, kas izdarīta stipra fiziska uzbudinājuma stāvoklī	Par slepkavību, kas izdarīta piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, kuru izraisījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.</i>	
KL 123.pants. Nonāvēšana aiz neuzmanības	Par prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu.</i> Par prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības, ja nonāvētas divas vai vairākas personas vai ja nonāvēšana izdarīta, rīkojoties ar šaujameroci vai sprāgstošām vielām vai citā vispārbīstamā veidā, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.</i>	

4.tabulas turpinājums

Nozieguma/ pārkāpuma veids	Soda mērs, ja noziegums/pārkāpums veikts pret bērnu:	
	kas vecāks par 14 gadiem	kas jaunāks par 14 gadiem
KL 125.pants Tīšs smags miesas bojājums	<p>Par tāda miesas bojājuma tīšu nodarīšanu, kas bīstams dzīvībai vai bijis par iemeslu redzes, dzirdes vai kāda cita orgāna vai orgānu funkciju zaudēšanai, psihiskam vai citādam veselības traucējumam, ja tas saistīts ar vispārējo darbspēju paliekošu zaudējumu ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā vai izraisījis grūtniecības pārtraukšanu, vai izpaudies nelabojamā sejas izkēmojumā (smags miesas bojājums), <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.</i></p> <p>Par tādām pašām darbībām, ja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tās izdarītas sakarā ar to, ka cietušais vai viņa tuvinieks izpildījis savus dienesta vai profesionālos pienākumus vai piedalījies noziedzīga vai citāda prettiesiska nodarījuma novēršanā vai pārtraukšanā, vai devis liecību tiesā vai pirmstiesas izmeklēšanā; 2) tās izdarītas pret divām vai vairākām personām; 3) tās izdarītas vairāku personu dzīvībai vai veselībai bīstamā veidā; 4) tām bijis mocīšanas vai spīdzināšanas raksturs; 5) tās izdarījusi personu grupa; 6) tās izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi slepkavību vai nodarījusi tīšus smagus miesas bojājumus, izņemot slepkavību vai smagus miesas bojājumus, kas nodarīti stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī vai pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas vai personas aizturēšanas nosacījumus; 7) tās izdarījusi persona, kas ievietota īslaicīgās aizturēšanas vai ieslodzījuma vietā; 8) tās izdarītas pret personu bezpalīdzības stāvoklī, <p><i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz divpadsmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās;</i></p> <p>Par tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanu, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz piecpadsmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.</i></p> <p>Par tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanu, ja to izdarījusi organizēta grupa, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i></p>	
KL 126.pants Tīšs vidēja smaguma miesas bojājums	<p>Par tāda miesas bojājuma tīšu nodarīšanu, kas nav bīstams dzīvībai un nav izraisījis šā likuma 125.pantā paredzētās sekas, bet izraisījis ilgstošu veselības traucējumu vai vispārējo darbspēju ievērojamu paliekošu zaudēšanu mazāk nekā vienas trešdaļas apmērā (vidēja smaguma miesas bojājums), <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.</i></p> <p>Par tādām pašām darbībām, ja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tās izdarītas sakarā ar to, ka cietušais vai viņa tuvinieks izpildījis savus dienesta vai profesionālos pienākumus vai piedalījies noziedzīga vai citāda prettiesiska nodarījuma novēršanā vai pārtraukšanā, vai devis liecību tiesā vai pirmstiesas izmeklēšanā; 2) tām bijis mocīšanas vai spīdzināšanas raksturs; 3) tās izdarījusi personu grupa; 4) tās izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi slepkavību vai nodarījusi tīšus smagus vai vidēja smaguma miesas bojājumus; 6) tās izdarītas pret personu bezpalīdzības stāvoklī, <p><i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem.</i></p>	
KL 127.pants Tīšs miesas bojājums, kas nodarīts stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī	<p>Par tīšu smagu vai vidēja smaguma miesas bojājumu, kas nodarīts piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, kuru izraisījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām.</i></p>	

4.tabulas turpinājums

Nozieguma/ pārkāpuma veids	Soda mērs, ja noziegums/pārkāpums veikts pret bērnu:	
	kas vecāks par 14 gadiem	kas jaunāks par 14 gadiem
KL 128.pants Tīša miesas bojājuma nodarīšana, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas	Par tīša smaga vai vidēja smaguma miesas bojājuma nodarīšanu, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, ja šis bojājums nav nodarīts, aizsargājoties pret dzīvības apdraudējumu vai pret izvarošanu, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz divdesmit minimālajām mēnešalgām.</i>	
KL 129.pants Tīša miesas bojājuma nodarīšana, pārkāpjot personas aizturēšanas nosacījumus	Par tīša smaga vai vidēja smaguma miesas bojājuma nodarīšanu, pārkāpjot personas aizturēšanas nosacījumus, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz divdesmit minimālajām mēnešalgām.</i> Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi valsts amatpersona, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām.</i>	
KL 130.pants Tīšs viegls miesas bojājums	Par viegla miesas bojājuma tīšu nodarīšanu, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz divdesmit minimālajām mēnešalgām.</i> Par sistemātisku sišanu, kam ir spīdzināšanas raksturs, vai citāda veida spīdzināšanu, ja šīm darbībām nav bijušas šā likuma 125. vai 126.pantā paredzētās sekas, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām.</i>	
KL 173.pants Nepilngadīgā novešana līdz dzēruma stāvoklim, iesaistīšana nemedicīniskā ārstniecības un citu līdzekļu lietošanā, kas izraisa apreibumu	Par nepilngadīgā apzinātu novešanu līdz dzēruma stāvoklim vai par nepilngadīgā iesaistīšanu nemedicīniskā ārstniecības vai citu līdzekļu lietošanā, kas nav narkotiskas vai psihotropas vielas, bet izraisa apreibumu, ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā vai ja to izdarījusi persona, kuras dienesta, materiālā vai citādā atkarībā atradies nepilngadīgais, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām.</i> Par nepilngadīgā apzinātu novešanu līdz dzēruma stāvoklim vai par nepilngadīgā iesaistīšanu nemedicīniskā ārstniecības vai citu līdzekļu lietošanā, kas nav narkotiskas vai psihotropas vielas, bet izraisa apreibumu, ja tā izdarīta, lietojot vardarbību vai draudus, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.</i>	
APK 172.pants. Nepilngadīgā iesaistīšana alkoholisko dzērienu lietošanā vai nepilngadīgā novešana līdz dzēruma stāvoklim	Par nepilngadīgā iesaistīšanu alkoholisko dzērienu lietošanā <i>uzliek naudas sodu no divdesmit pieciem līdz simt latiem.</i> Par nepilngadīgā novešanu līdz dzēruma stāvoklim <i>uzliek naudas sodu no piecdesmit līdz divsimt piecdesmit latiem.</i> Par alkoholisko dzērienu vai tabakas izstrādājumu nodošanu nepilngadīgā rīcībā tā, ka šīs vielas kļuvušas nepilngadīgajam brīvi pieejamas lietošanai, <i>izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu līdz simt latiem.</i>	
KL 251.pants Pamudināšana lietot narkotiskās un psihotropās vielas	Par pamudināšanu lietot narkotiskās vai psihotropās vielas vai telpu nodošanu šo vielu lietošanai, ja tās izdarītas atkārtoti vai pret nepilngadīgo, psihiski slimo vai personu, kas pakļauta narkoloģiskai ārstēšanai vai kas atradies materiālā vai citādā atkarībā no vainīgā, vai ja narkotiskajām vai psihotropajām vielām pievienotas tādas vielas, kas pastiprina to iedarbību, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem.</i> Par pamudināšanu lietot narkotiskās vai psihotropās vielas, ja šo vielu lietošana izraisījusi smagas sekas, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem.</i>	

* Tabulā lietotie saīsinājumi:

APK - Administratīvā pārkāpumu kodekss

KL - Krimināllikums

- bērna pakļaušana pieaugušo seksualitātei – dzimumakta veikšana, atkailināšanās, seksuālu piedzīvojumu stāstīšana un pornogrāfisku materiālu rādīšana bērnam;
- bērna seksuāla ekspluatācija – bērna pārdošana vai iesaistīšana seksuālu pakalpojumu sniegšanā vai pornogrāfiska materiāla ražošanā.

Latvijas normatīvajā regulējumā pastāv vairākas likumiskās normas, kas atzīst par krimināli sodāmām darbībām seksuālu vardarbību pret bērnu. Tā Krimināllikuma 159. 123. pants par krimināli sodāmu atzīst izvarošanu, 160.pants vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu, 161. pants – dzimumsakarus, pederastiju un lesbīanismu ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, 162.pants 0 - pavešanu netiklībā - 162.¹ pants - pamudināšana iesaistīties seksuālās darbībās, 164.pants - personas iesaistīšana prostitūcijā un piespiešana nodarboties ar prostitūciju, 165.pants – Sutenerisms, 165¹.pants - personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai un 166.pants - Pornogrāfiska vai erotiska rakstura materiālu ieviešanas, izgatavošanas un izplatīšanas noteikumu pārkāpšana (skatīt 5.tabulu).

**Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa, Bāriņtiesu likuma un
Krimināllikums ar seksuālu vardarbību pret bērnu saistītie panti un soda mēri**

Nozieguma/ pārkāpuma veids	Soda mērs, ja noziegums/pārkāpums veikts pret bērnu:	
	kas vecāks par 14 gadiem	kas jaunāks par 14 gadiem
KL 159.pants Izvarošana	<p>Par dzimumaktu, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli (izvarošana), <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.</i></p> <p>Par izvarošanu, ja to izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi izvarošanu, vai ja to izdarījusi personu grupa, kā arī par nepilngadīgā izvarošanu <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i></p>	<p>Par izvarošanu, ja tā izraisījusi smagas sekas, kā arī par mazgadīgā izvarošanu <i>soda ar mūža ieslodzījumu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz divdesmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i></p>
KL 160.pants Vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana	<p>Par pederastiju vai lesbiānismu vai dzimumtieksmju citādu apmierināšanu pret dabiskā veidā, ja tādas darbības izdarītas, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli, ja tās izdarītas ar nepilngadīgo vai atkārtoti vai ja tās izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi izvarošanu, vai ja tās izdarījusi personu grupa, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz divpadsmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i></p>	<p>Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izraisījušas smagas sekas, kā arī ja tās izdarītas ar mazgadīgo, <i>soda ar mūža ieslodzījumu vai brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz divdesmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i></p>
KL 161.pants Dzimumsakari, pederastija un lesbiānisms ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu	<p>Par dzimumsakariem, pederastiju, lesbiānismu vai dzimumtieksmju citādu apmierināšanu pret dabiskā veidā ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu un kura ir materiālā vai citādā atkarībā no vainīgā, vai ja šo nodarījumu izdarījusi pilngadīga persona, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu.</i></p>	
KL 162.pants Pavešana netiklībā	<p>Par netiklu darbību izdarīšanu ar nepilngadīgo pret viņa gribu vai ja to izdarījusi pilngadīga persona <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu.</i></p>	<p>Par netiklu darbību izdarīšanu ar mazgadīgo <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem.</i></p>
162. ¹ pants. Pamudināšana iesaistīties seksuālās darbībās	<p>Par sešpadsmit gadu vecumu nesasnējušas personas pamudināšanu iesaistīties seksuālās darbībās vai šādas personas pamudināšanu tikties ar mērķi izdarīt seksuālās darbības vai stāties dzimumattiecībās neatkarīgi no veida, kādā pamudinājums izteikts, ja to izdarījusi pilngadīga persona, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu.</i></p>	<p>Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas ar mazgadīgo, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.</i></p>
KL 164.pants Personas iesaistīšana prostitūcijā un piespiešana nodarboties ar prostitūciju	<p>Par nepilngadīgā pamudināšanu vai piespiešanu nodarboties ar prostitūciju, vai par telpu nodošanu nepilngadīgām personām prostitūcijai <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.</i></p> <p>Par šajā pantā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i></p>	<p>par mazgadīgā pamudināšanu vai piespiešanu nodarboties ar prostitūciju <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.</i></p>

5.tabulas turpinājums

Nozieguma/ pārkāpuma veids	Soda mērs, ja noziegums/pārkāpums veikts pret bērnu:	
	kas vecāks par 14 gadiem	kas jaunāks par 14 gadiem
KL 165.pants Sutenerisms	Par tādās personas izmantošanu iedzīvošanās nolūkā, kura nodarbojas ar prostitūciju, ja tās izdarījusi personu grupa vai arī tās izdarītas attiecībā uz nepilngadīgām personām, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu.</i>	Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa vai ja tās izdarītas attiecībā uz mazgadīgām personām, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i>
KL 165 ¹ .pants Personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai	Par personas nosūtīšanu ar tās piekrišanu seksuālai izmantošanai, tas ir, par jebkādu rīcību, kas šajā nolūkā veicina legālu vai nelegālu personas pārvietošanos, tranzītu vai uzturēšanos vienas valsts vai vairāku valstu teritorijā, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem.</i> Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas iedzīvošanās nolūkā vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās izdarītas atkārtoti, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.</i> Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i>	
KL 166.pants Pornogrāfiska vai erotiska rakstura materiālu ieviešanas, izgatavošanas un izplatīšanas noteikumu pārkāpšana	Par nepilngadīgā iesaistīšanu vai izmantošanu pornogrāfiska vai erotiska rakstura materiālu izgatavošanā (ražošanā) <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem vai ar naudas sodu līdz astoņdesmit minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.</i> Par šā panta trešajā vai ceturtajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.</i>	Par mazgadīgā iesaistīšanu vai izmantošanu pornogrāfiska vai erotiska rakstura materiālu izgatavošanā (ražošanā) <i>soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.</i>

* Tabulā lietotie saīsinājumi:

APK - Administratīvā pārkāpumu kodekss

BL - Bāriņtiesu likums

KL - Krimināllikums

2. Vardarbības pret bērnu biežums Latvijā

Latvijā nav vienotas sistēmas, kas uzskaitītu visus pret bērniem reģistrētos vardarbības gadījumus. Latvijā pieejamie statistikas dati, kas atspoguļo reģistrēto vardarbības gadījumu skaitu ir Valsts policijā reģistrētie noziedzīgi nodarījumi pret nepilngadīgajiem un tiesā izskatīto lietu skaits.

Valsts policijā veiktā kriminālā statistika ir atbilstoša Latvijas Krimināllikumam. Šajā statistikā īpaši tiek izdalīti noziedzīgi nodarījumi pret nepilngadīgajiem. Kopā katru gadu tiek reģistrēti no 1238 – 2285 noziedzīgiem nodarījumiem pret nepilngadīgajiem, attiecīgi 2005. – 2285, 2006. – 2304, 2007. – 1901, 2008. – 1629 un 2009. - 1238 gadījumi. Katru gadu ir vērojama tendence samazināties pret bērniem vērsto reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaitam. Taču, jāņem vērā, ka Latvijā ir samazinājies bērnu skaits, kā arī ekonomiskās krīzes rezultātā ir samazināts valsts un pašvaldības iestādēs strādājošo skaits un līdz ar to arī Valsts policijā strādājošo skaits.

Attiecībā uz nepilngadīgo skaitu, kas cietuši no cietsirdības un vardarbības, pēdējos piecos gados, ir vērojama svārstīga dinamika no 2005.-2007.gadam reģistrēto gadījumu skaits ir tendence samazināties, attiecīgi 2005. - 215, 2006. – 154, bet 2007. – 117 gadījumi. Taču sākot ar 2008.gadu reģistrēto cietsirdības un vardarbīgas izturēšanās gadījumu skaits pieaug, attiecīgi 2008. – 146 un 2009. – 154 gadījumi (skatīt 6.tabulu).

Attiecībā uz nepilngadīgo skaitu, kas cietuši no novārtā pamešanas, tas ir atstāšanas bez palīdzības, ir vērojama nemainīga dinamika, attiecīgi 2005. - 3, 2006. – 1, 2007. – 1 gadījumi, 2008. - 1 un 2009. – 2 gadījumi (skatīt 6.tabulu).

Attiecībā uz nepilngadīgo skaitu, kas cietuši no fiziskas vardarbības, ir vērojama negatīva dinamika, kas nozīmē, ka laikā no 2005.-2009.gadam reģistrēto fiziskās vardarbības gadījumu skaits ir strauji samazinājies. Tā 2005.gadā tika reģistrēti 98 gadījumi, 2006 - 76, 2007 – 36, 2008 – 25 un 2009.gadā – 23 gadījumi. Taču šīs pozitīvās tendences ir saistītas ar reģistrēto gadījumu izmaiņām saistībā ar nepilngadīgā novešana līdz dzēruma stāvoklim, iesaistīšanu nemedicīniskā ārstniecībā un citu līdzekļu lietošanā, kas izraisa apreibumu. Ja 2005.gadā tika reģistrēti 57 gadījumi un 2006.gadā 40, tad laikā no 2007.-2009.gadam šādi gadījumi gandrīz nemaz netika reģistrēti. Iespējams tas saistīts, ar to, ka šādi pārkāpumi ir sodīti

administratīvā kārtā, izmantojot, Administratīvā pārkāpuma kodeksa 172.pantu - nepilngadīgā iesaistīšana alkoholisko dzērienu lietošanā vai nepilngadīgā novešana līdz dzēruma stāvoklim. Visvairāk noziedzīgie nodarījumi pret nepilngadīgajiem saistībā ar fizisku vardarbību ir reģistrēti tīšu vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanā, Reģistrēto gadījumu dinamika ir samērā nemainīga, attiecīgi 2005. – 24, 2006. – 23, 2007. – 27, 2008. – 15 un 2009 – 20 gadījumi. (skatīt 6.tabulu).

6.tabula

Valsts policijā reģistrētie noziedzīgi nodarījumi pret nepilngadīgajiem saistībā ar vardarbību pret bērnu

Noziedzīgo nodarījumu veids	2005	2006	2007	2008	2009
Cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo					
Cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo	215	154	117	146	154
Kopā	215	154	117	146	154
Novārtā pamešana/ vecāku nolaidība					
Atstāšana bez palīdzības	3	1	1	1	2
Kopā	3	1	1	1	2
Fiziska vardarbība					
Slepkavība	1	0	0	1	0
Slepkavība pastipriņošos apstākļos	5	1	2	1	0
Nonāvēšana aiz neuzmanības	1	1	0	0	0
Tīšs smags miesas bojājums	8	11	5	5	1
Tīšs vidēja smaguma miesas bojājums	24	23	27	15	20
Tīšs miesas bojājums, kas nodarīts stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī	1	0	0	1	0
Nepilngadīgā novešana līdz dzēruma stāvoklim, iesaistīšana nemedicīniskā ārstniecības un citu līdzekļu lietošanā, kas izraisa apreibumu	57	40	0	1	1
Pamudināšana lietot narkotiskās un psihotropās vielas	1	0	2	1	1
Kopā	98	76	36	25	23
Seksuāla vardarbība					
Izvarošana	160	38	36	41	26
Vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana	135	78	133	66	33
Dzimumsakari, pederastija un lesbiānisms ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu	0	20	26	41	15
Pavešana netiklībā	159	29	156	157	97
Personas iesaistīšana prostitūcijā un piespiešana nodarboties ar prostitūciju	1	0	0	0	0
Sutenerisms	0	2	1	0	0
Personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai	0	1	0	0	0
Pornogrāfiska vai erotiska rakstura materiālu ieviešanas, izgatavošanas un izplatīšanas noteikumu pārkāpšana	20	0	3	4	5
Kopā	475	168	355	309	176

Attiecībā uz nepilngadīgo skaitu, kas cietuši no seksuālas vardarbības, ir vērojama negatīva dinamika, kas nozīmē, ka laikā no 2005.-2009.gadam reģistrēto

seksuālās vardarbības gadījumu skaits ir samazinājies. Tā 2005.gadā tika reģistrēti 475 gadījumi, 2006 - 168, 2007 – 355, 2008 – 309 un 2009.gadā – 176 gadījumi. Taču analizējot pieejamos statistikas datus, var redzēt, ka 2006.gadā ir vērojams salīdzinoši mazs reģistrēto gadījumu skaits un citos gados, izņemot 2009.gadu, tas ir relatīvi nemainīgs. 2009.gadā tas atkal ir strauji samazinājies līdz 176 reģistrētiem vardarbības gadījumiem. Visvairāk reģistrēto seksuālās vardarbības gadījumu ir saistīti ar pavešanu netiklībā, vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu un izvarošanas gadījumiem (skatīt 6.tabulu).

Vēl viens veida kā aplūkot statistiku attiecībā uz vardarbību pret bērnu ir tiesā izskatīto lietu skaits. Latvijā pieejamā statistika par pirmās instances tiesā izskatīto lietu skaitu ir pieejama tikai no 2005.gada. Diemžēl atsevišķi, netiek izdalītas tās lietas, kurās cietušie ir nepilngadīgie, bet uzrādīts tikai kopējais lietu skaits, kā arī ne visi Krimināllikuma panti tiek atspoguļoti. Līdz ar to saistībā ar nepilngadīgajiem, ir iespējams analizēt pirmās instances tiesā izskatīto lietu skaitu saistībā ar cietsirdību un vardarbību pret nepilngadīgo un seksuālu vardarbību pret nepilngadīgo. Pieejamajā statistikā tiek summētas lietas, kas klasificētas kā vardarbīgas dzimumtieksmes apmierināšana, dzimumsakari ar personu, kura nav sasniegusi 16.g.v. un pavešanu netiklībā. Attiecībā uz cietsirdību un vardarbību pret nepilngadīgo, ir vērojama mainīga dinamika: 2005.gadā izskatītas 81 lieta, tad no 2006. – 2008.gadam izskatīto lietu skaits ir gandrīz nemainīgs no 60 – 62 lietām, bet 2009.gadā ir vērojams izskatīto lietu pieaugums, t.i 77 lietas. Savukārt, attiecībā uz seksuālo vardarbību pret nepilngadīgajiem ir vērojama pozitīva dinamika, tas ir, gandrīz katru gadu pieaug izskatīto lietu skaits, attiecīgi 2005. – 69, 2006. – 64, 2007. – 72, 2008. – 83 un 2009.gadā pirmās instances tiesā izskatītas 88 lietas (skatīt 7.tabulu).

7.tabula.

Pirmās instances tiesā skatīto lietu skaits saistībā ar seksuāliem noziedzīgiem nodarījumiem pret nepilngadīgajiem

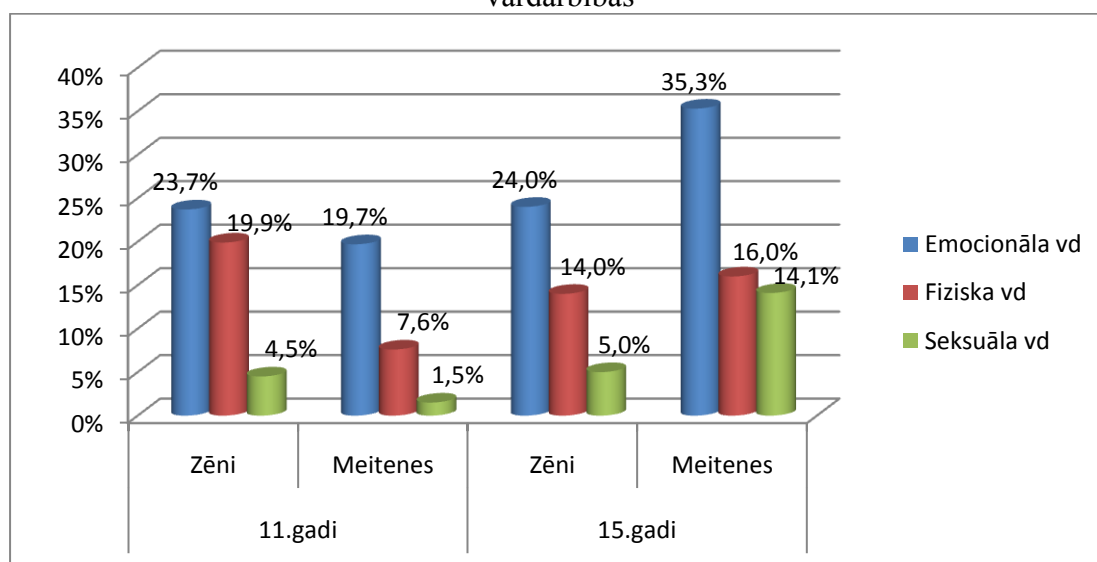
	2005	2006	2007	2008	2009
Cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo	81	62	60	60	77
Vardarbīgas dzimumtieksmes apmierināšana					
Dzimumsakari ar personu, kura nav sasniegusi 16.g.v.	69	64	72	83	88
Pavešana netiklībā					

Pēdējos 10 gados Latvijā ir veikti tikai daži zinātniski pētījumi, kura mērķis bija noskaidrot vardarbības pret bērnu biežumu. Pētījumā “Laulību, dzimstības un pozitīvu bērnu un vecāku attiecību veicinošo faktoru izpēte” (Sebre, Ļebedeva, Trapenciēre, 2004) tika aptaujāti, izmantojot pašnovērtējuma anketas, 5. (M=11.5) un 9. (M=15.2) klases skolnieki. Dotais pētījums uzskatāms par reprezentatīvu.

Pētījuma rezultāti rāda, ka 3% no visiem 5 klases skolniekiem uzrādīja, ka ciešs no seksuālas vardarbības, tai skaitā 4,5% no visiem aptaujātajiem 5 klases zēniem un 1,5% no visām aptaujātajām 5 klases meitenēm. Savukārt, 15 gadīgo bērnu grupā 10% no visiem bērniem uzrādīja, ka ciešs no seksuālas vardarbības, tai skaitā 5% no visiem aptaujātajiem 9 klases zēniem un 14,1% no visām aptaujātajām 5 klases meitenēm (skatīt 1 attēlu).

1.attēls.

Bērnu skaits procentos, kuri uzrāda, ka cietuši no emocionālas, fiziskas vai seksuālas vardarbības

Sebre, S., Ļebedeva, L., & Trapenciēre, I. (2004). Laulību, dzimstības un pozitīvu bērnu un vecāku attiecību veicinošo faktoru izpēte.

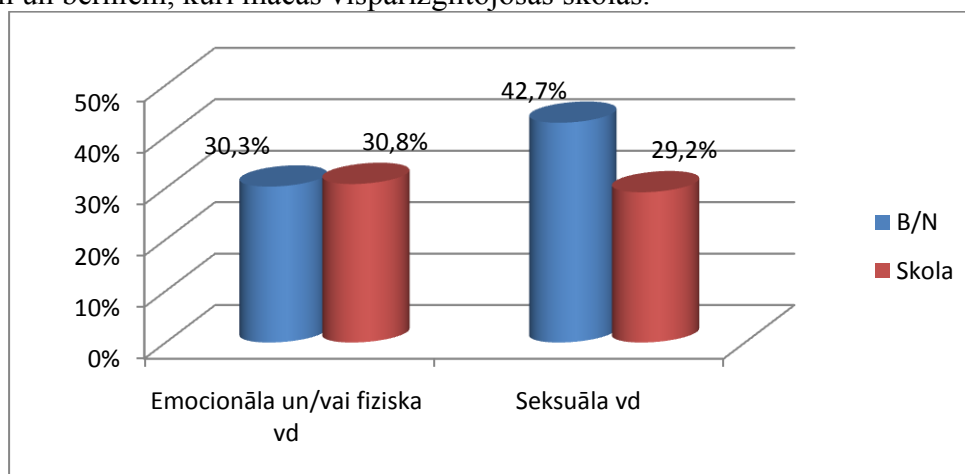
Šie rezultāti norāda, ka pusaudžu meitenēm (un arī viņu vecākiem, pedagogiem) būtu jābūt īpaši uzmanīgiem, piesardzīgiem un arī informētiem par vardarbības būtību un iespējām no tās izvairīties, kā arī par iespējām(vajadzību gadījumos) meklēt palīdzību. Iespējams, ka šis seksuālas vardarbības pieaugums ir saistīts arī ar to, ka meitenēm aktīvi norit dzimumnobriešana, un viņām pašām ir pastiprinātāka un izteiktāka interese par pretējo dzimumu. Viņas biežāk var nonākt situācijās, kuras satur potenciālu risku. Šī vecuma pusaudžiem būtu svarīgi runāt par

veselīgu attiecību veidošanu ar pretējo dzimumu, par riskiem un iespējām attiecību veidošanā. Pusaudžu bērnu vecākiem, savukārt, būtu vajadzīga pastiprināta informācija par pozitīvām attiecību veicinošām pieejām, saskaroties ar emocionāli sakāpināto pusaudžu attīstības posma specifiku.

Cits pētījums tika veikts 2009.gadā, kurā tika noskaidrots bērnu uzrādītais vardarbības biežums pēdējā gada laikā (Pirsko & Sebre, 2010). Pētījumā kopā piedalījās 76 bērnu namos dzīvojoši bērni (14-19 gadi (M=16,37) un 159 vispārizglītojošo skolu skolēni (14-18 gadi (M=15,83) no visas Latvijas. Pētījuma rezultāti liecina, ka uzrādītais emocionālās un fiziskās vardarbības biežums no pieaugušajiem pēdējo 12 mēnešu laikā ir gandrīz vienāds. Tā norāda 30,3% bērnu namos dzīvojoši pusaudži un 30,8% bērni, kas mācās vispārizglītojošās skolās. Savukārt ir vērojamas ievērojamas procentuālas atšķirības attiecībā uz uzrādīto seksuālās vardarbības pieredzes biežumu pēdējos 12 mēnešos. Tā gandrīz puse - 42,7% bērnu namos dzīvojoši bērni, uzrāda, ka ir cietuši no kāda no seksuālās vardarbības veida un iepretim tikai 29,2% bērni, kas mācās vispārizglītojošās skolās. Šie ir salīdzinoši daudz augstāki rādītāji nekā 2004.gadā veiktajā pētījumā iegūtie dati (Sebre, Ļebedeva, & Trapenciere, 2004). Visdrīzāk tas ir saistīts ar to, kas šajā pētījumā klasificējot seksuālu vardarbību tika iekļauts ļoti plašs iespējamo seksuālās vardarbības veidu klāsts.

2.attēls.

Uzrādītās vardarbības biežums, pēdējos 12 mēnešos, bērnu namos dzīvojošiem bērniem un bērniem, kuri mācās vispārizglītojošās skolās.

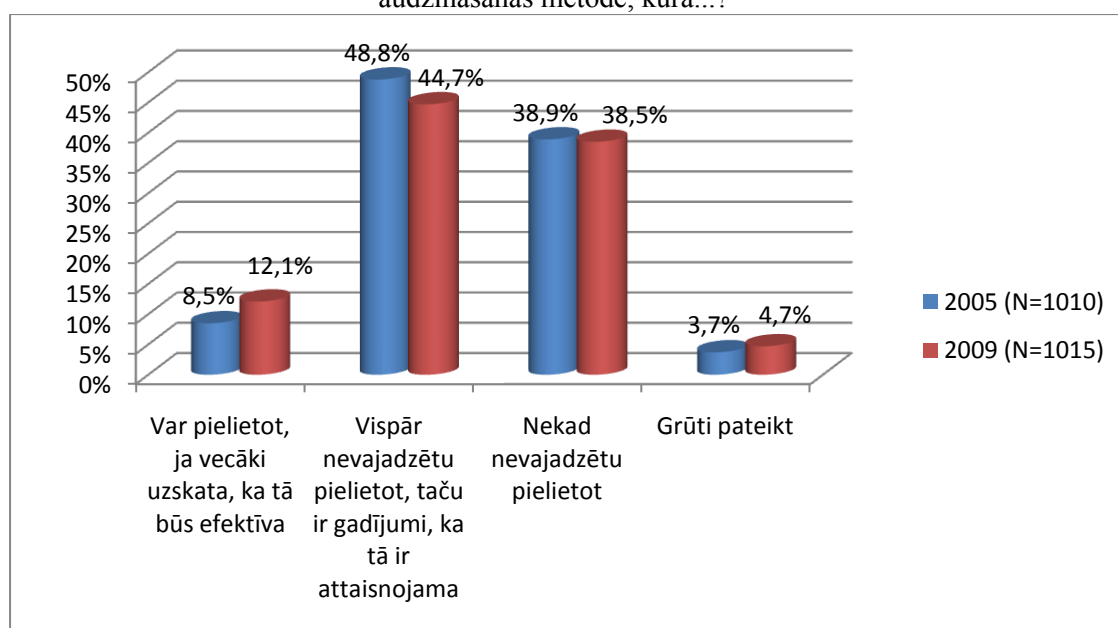

Nodibinājums „Centrs Dardedze” sadarbībā ar Tīrgus un sabiedriskās domas pētījumu centru „SKDS” veica pētījumu, lai noskaidrotu Iedzīvotāju attieksmi pret

bērnu fizisku sodīšanu. 2005.gadā veiktā pētījuma rezultāti parāda, ka kopumā vairāk nekā puse Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka miesas sodu izmantošana kā bērnu audzināšanas metode var būt attaisnojama – 12% aptaujāto norādīja, ka miesas sodi ir audzināšanas metode, kuru ‘var pielietot, ja vecāki uzskata, ka tā būs efektīva’, un vēl 45% atzīmēja atbildi ‘vispār nevajadzētu pielietot, taču ir gadījumi, kad tā ir attaisnojama’. Viedokli, ka miesas sodi bērniem ir audzināšanas metode, kuru ‘nekad nevajadzētu pielietot’, pauda 39% respondentu (Nodibinājums „Centrs Dardedze”, 2005).

3.attēls.

Iedzīvotāju atbildes uz jautājumu "Vai pēc jūsu domām, miesas sodi bērniem ir bērnu audzināšanas metode, kura...?"

Savukārt, 2009.gada pētījumā tika noskaidrots, ka vairākums respondentu uzskata, ka miesas sodi kā bērnu audzināšanas metode var tikt pielietota – 9% minēja, ka miesas sodus kā audzināšanas metodi „var pielietot, ja vecāki uzskata, ka tā būs efektīva”, un vēl 49%, lai arī norādīja, ka tos „vispār nevajadzētu pielietot”, tomēr atzina, ka „ir gadījumi, kad tā ir attaisnojama”. Atbilžu variantu „nekad nevajadzētu pielietot” minēja 39% iedzīvotāju (Nodibinājums „Centrs Dardedze”, 2009).

Salīdzinot, 2005. un 2009.gada pētījumus redzams, ka 2009.gadā aptaujātie retāk (9%) kā 2005.gadā (12%) uzskatījuši, ka miesas sodi kā bērnu audzināšanas metode ir pielietojama, ja vecāki to uzskata par efektīvu. Atbildes „nekad nevajadzētu pielietot” minēšanas biežums nav būtiski mainījies - abās aptaujās 39% (skatīt 2.attēlu).

Kopsavilkums

Pieejamās informācijas (statistikas datu un LR normatīvā regulējuma), kas saistīta ar vardarbību pret bērnu, apkopojums un analīze, norāda, ka Latvijas normatīvais regulējums definē visus vardarbības pret bērnu veidus. Piedevām, visas vardarbības pret bērnu formas ir krimināli vai administratīvi sodāmas.

Savukārt, analizējot statistikas datus, var secināt, ka joprojām pieejami statistikas dati ir nepietiekami. Rūpīgi tiek veikta tikai Valsts policijā reģistrēto gadījumu uzskaitē. Būtu nepieciešams veidot sistēmu, kas apkopotu arī ziņojumus par vardarbību pret bērnu, kas tiek reģistrētas arī citās tiesībsargājošās institūcijās, piemēram, Bāriņtiesā. Tāpat ir gadījumi, kad kādam ir radušās aizdomas par iespējamu vardarbību pret bērnu, bet konkrētu faktu iztrūkuma dēļ par šo gadījumu netiek ziņots atbildīgajām institūcijām. Tādās situācijās, šie gadījumi visbiežāk paliek skolu, pirmsskolu, nevalstisko organizāciju u.c. vidēs un nekur netiek reģistrēti.

Kā pozitīva iezīme jāmin, ka pēdējos gados ir veikti vairāki pētījumi, kas ļauj noskaidrot bērnu uzrādīto vardarbības biežumu. Tomēr, tie ir tikai daži pētījumi, kuri neaptver visus vecumposmus. Piemēram, nav neviena pētījuma, kas būtu vērsts uz vardarbības biežuma izpēti pirmsskolas un sākumskolas vecumā. Tātad, joprojām ir nepieciešami pētījumi par vardarbības biežumu dažādos vecumposmos, par iedzīvotāju un profesionāļu priekšstatiem par vardarbības gadījumiem, par vardarbības gadījumu protokolēšanu, ziņošanas praksi, par bērnu pieredzi pēc vardarbības fakta atklāšanas.

Izmantotā literatūra

- Administratīvā procesa likums, (redakcija uz 01.01.2009.), www.likumi.lv
- Bāriņtiesu likums, (redakcija uz 01.01.2010.), www.likumi.lv
- Kriminālā statistika, www.ic.iem.gov.lv
- Krimināllikums, (redakcija uz 01.01.2011.), www.likumi.lv
- Nodibinājums „Centrs Dardedze”, 2005. Attieksme pret bērnu fizisku sodīšanu. SKDS. <http://www.bernskacietusais.lv/lv/petijumi/attieksme-pret-bernu-fizisku-sodisanu-2005--119>
- Nodibinājums „Centrs Dardedze”, 2009. Attieksme pret bērnu fizisku sodīšanu. SKDS. <http://www.bernskacietusais.lv/lv/petijumi/attieksme-pret-bernu-fizisku-sodisanu-2009--125>
- Pirsko L. & Sebre, S.B. (2010). Vardarbība pret bērnu namos dzīvojošiem bērniem. Ziņojums par pētījuma rezultātiem. *Nepublicēts materiāls*, www.bernskacietusais.lv
- Sebre, S., Ļebedeva, L., & Trapenciere, I. (2004). *Laulību, dzimstības un pozitīvu bērnu un vecāku attiecību veicinošo faktoru izpēte*. Rīga: Projekts ABD, 1-48.
- Tiesu statistika, www.tiesas.lv
- WHO, World Health Organization. (2002). *World report on violence and health*. Edited by Krug, E.G, Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., & Lozano, R. World Health Organization: Geneva.